

Πώς μακραίνουν, δες, οι ὄρες,
πώς σκοπιὰβ' ἢ δμίλλα,
στον πύθ ἀνάλαφρο τὸ βρόντο
πὼς καθέννας μας τρομάζει
καὶ τὴν κόρη του ὁ πατέρας
μ' ἀγωνία τὴν ἀντικρούζει
καὶ με φρίκη, δὲ γνωρίζει
εἶναι τάχα τὸ παιδί του
ὅπου δῶ μιλεῖ μαζί του
ἢ τῆς νόλασης στοιχειό.
"Ἔτσι ζοῦν, παιδί μου, δοοὶ
τοὺς ἔχ' ἢ μοῖρα σημειώσῃ!
Καὶ σὺ θὲς τὸ τολμηρό σου
πνεῦμα, θάλεις τὴ χαρά σου,
τὴ γαλήνη τῆς καρδιάς σου
ἀγαθὰ ἐψηλά, νὰ εἴξης
στοῦ σπινοῦ μας τὴ φωτιά;
"Ἀχ, παιδί μου, δὲν τὴ σβύνεις,
θὰ χαθῆς μ' ἐμᾶς καὶ σὺ.
Φύγε δοο καιρὸς σου μένει.
Μόνο ἕνας τρελλὸς πηγαίνει
κεῖ τὸ σπίτι του νὰ χτίση
πῶχει ἢ ἀστραπὴ χτυπήσει.

ΦΡΑΝΤΣ ΓΚΡΙΛΛΠΑΡΤΣΕΡ

(Μετάφρ. Κ. ΧΑΤΣΟΠΟΥΔΟΥ)

Η ΕΘΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ὁμιλία πρὸ ἔγινε στὴν Ἑταιρία «Ἡ Ἐθνική γλῶσσα» στὶς 23 τοῦ Γενάρη τοῦ 1905, ἀπὸ τὸν κ. ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ.

Τέτοιος μὲ φαίνεται πὼς εἶναι καὶ τέτοιος θὰ εὐχόμενα νῆστεκε ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀπλούστερος σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας μας, μὲ γενναῖος πάντα καὶ σπουδαῖος, καθὼς τὸν εἶπα. Καὶ γι' αὐτὸ πρῶτ' ἀπ' ὅλα καὶ ἀπάνου ἄτ' ὅλα χρειάζεται γενναῖα καὶ σπουδαῖα νὰ τὴ δουλέψουμε τὴν Ἑταιρία οἱ ὀπαδοὶ τῆς. Γιατὶ καὶ με δὴ εἰδῶν ὄπλα θὰ πολεμήσῃ ἢ Συντροφία μας. Μὲ ὄπλα διανοητικὰ καὶ με ὄπλα ἠθικὰ. Τὰ πρῶτα θὰ μᾶς ταμπουρώνουν καὶ θὰ μᾶς τινώνουν κάθε φορὰ τὸ νοῦ με τὴ σπουδὴ τῶν

(*) Βλ. «Νουμᾶ» παρασμένο. Στὸ παρασμένο φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» τὴν τελευταία ἀράδα τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Παλαμᾶ μπῆκε, ἀπὸ λάθος τυπογραφικὸ, ἡ λέξις «λαχταρεύοντας», ἀντὶ λ α χ τ α ρ ὠ ν τ α ς.

κόσμο ἀλάκαιρο. Γιὰ ταῦτο καὶ ἡ ἄτυχη Κρουστάλλη εἶδνε σ' ἄλλους τὴ ζωὴ, κ' ἐκείνη ζοῦσε πεθαμμένη.

Μιά μέρα, μιὰ πρωινή, μιὰ μυρόβολη μαγιάτικη αὐγούλα, ἡ Κρουστάλλη μας περπάταε μονάχη, δλομόναχη μὲς τὸ περιβάλλον τῆς.

Κρύα πάντα καὶ ἀδιάφορη καὶ σὰ μαρμαρωμένη, σὰ νὰ μὴ ζοῦσε ἐδῶ στὴ γῆ, μαζί με τοὺς ἄλλους.

Ἐξέφνου στίτωε τὰ μάτια τῆς κρατώντας τὴν καρδιά τῆς, κ' ἐβλεπε κάτι ποῦ ἔτρεχε ἐκεῖ ψηλά στὸ βουνὸ στόλοστενο μονοπάτι. Ἀλήθεια κάτι ἄγριο θᾶτρεχε, γιατί ἡ ἄκακη ἢ Κρουστάλλη ἄρχισε νὰ τρέμη ἀλάκαιρη καὶ νὰ χτυποῦν τὰ δόντια τῆς. Κ' ἐμπηξε μάλιστα καὶ μιὰ φωνή, μιὰ δεύτερη πὴ δυνατὴ, μιὰ τρίτη ποῦ θάρριευε καὶ σὰ σπάρανε τὰ σπλάχνα, καὶ χωρὶς νὰ διῆ ποῦ πατῆ, σ' ἀγκάθια ἢ λουλουδία, ἐφτύς, σὰν τᾶγριο ζαρκάδι, πηδῶντας βᾶτους καὶ νερά, βρέθηκε ψηλά στὸ μονοπάτι, κοντὰ σ' ἕνα πῆς νεκρὸ, σ' ἕναν αἱματοκυλισμένο. Κομμάτι πὴ παρακί, τᾶλογο ποῦ τὸν ἔριξε, στίκουνταν τώρα ἡσυχῶ, μὰ εἶταν ἀκόμη ἀφρισμένο ἀπ' τὴν πολλὴ τὴ δύναμη πῆβαλε νὰ καταπονέση τὸν ἀντρέϊο καθιλλάρη του.

Ἐκεῖ ἡ Κρουστάλλη στάθηκε μιὰ στιγμή νὰ πάρη τὴν ἀνάσα τῆς, γιατί θάλαγε πὼς τὸ στήθος τῆς θᾶσπανε, τόσο ἡ καρδιά τῆς χτύπαε δυνατὸ καὶ ἀκατάστατα.

Κ' ἐσφιγγε τὴν καρδούλα τῆς, ποῦ ὅλο ἕνα χτύπαε, καὶ κοίταζε ἀλόγυρά τῆς με φόβο, καὶ εἶδε πὼς εἶτανε

πραγματῶν γιὰ νὰ πατάμε γερὰ στὰ ζητήματα, δεξιά νὰ τὰ μεταχειρίζομαστε, καὶ νὰ τὰ βλέπουμε με τὴν ἀκέρεια τοὺς ὄψη. Τὰ δεύτερα θὰ μᾶς ζεσταίνουν τὴν καρδιά με τὸ θάρρος ποῦ θὰ μᾶς κἀνη νάντικρύζουμε ἀφοβα καὶ με τὴν καταφρόνηση ποῦ ταιριάζει, τοὺς θυμούς, τὰ φοβερίσματα, τὰ ναθεῖματα, τὰ περιγελάσματα, ὅλα τὰ πρόχειρα, τὰ κωμικά, τὰ εὐκόλα, τὰ στόχαστα, ξέρω γὼ τί ἄλλο. Ποιὸς δὲ διάβασε τὰ λόγια τοῦ Ψυχάρη ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ «Ταξιδίου» του; «Νὰ πολεμᾶ κανεὶς γιὰ τὴν πατρίδα του ἢ γιὰ τὴν ἐθνική του γλῶσσα ἕνας εἶναι ὁ ἀγῶνας. Ἄμα δείξει ἕνα ἔθνος ποῦ ξέρει τί ἀξίζει ἢ δημοτικὴ του γλῶσσα καὶ ἄμα δὲ ντραπῆ γι' αὐτὴ τὴ γλῶσσα, βλέπουμε πὼς τόντις εἶναι ἔθνος. Πρέπει νὰ μεγαλώσῃ ὄχι μόνο τὰ φυσικά, μὰ καὶ τὰ νοερά του τὰ σύνορα».

Μὰ τάχα καὶ τοῦ φυσικοῦ σύνορου τὸ μέγαλωμα μπορεῖ νὰ πάη μπροστὰ χωρὶς ἕνα παράπλευρο μέγαλωμα τοῦ νοεροῦ σύνορου; Καὶ γιὰ νὰ δουλέψῃ κανεὶς γιὰ τὸ μέγαλωμα τοῦ νοεροῦ σύνορου ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ γλῶσσα ποῦ εἶναι τοῦ νοῦ τὸ θέμελο, δὲν εἶναι ἀνάγκη στὴν περίστασι αὐτὴ νᾶχη ἐπάγγελμά του ἢ καὶ τέχνη του τὴ φιλολογία, νὰ εἶναι πεζογράφος ἢ ποιητὴς ἢ κανεὶς σοφὸς με δῖπλωμα. Ὅποιο ἐπάγγελμα καὶ ἂν ἔχη καὶ ὅποιο εἶδος παιδείας καὶ τέχνης καὶ ἂν ἀκολουθῆ, φτάνει νὰ εἶναι ἄνθρωπος με νοῦ καὶ με καρδιά, ἄξιος νὰ δεχτῆ, νᾶναγνωρίσῃ, νὰ χωνέψῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ «τὴ μελετῆ, τὸ ζᾶπλωμα καὶ τὸ μεταχειρίσῃ τῆς ζωντανῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς καὶ σὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ γραφοῦ λόγου» καὶ νὰ δουλέψῃ γιὰ τὴν ιδέα τοῦ σπίτι του, τοῦ γραφοῦ του, τοῦ κατᾶστημά του, στὴν ἀγορὰ, στὴν πολιτεία, στὴν κοινωνία, στὴ ζωὴ μ' ἕνα λόγο. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονᾶμε πὼς δὲ φτάνει, γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς σύντροφός μας, μονάχη ἢ ἀπλὴ περιέργεια, ἀκόμα καὶ ἢ ἀγαθὴ διάθεσι, μήτε ἢ συμπάθεια, ἢ ἀδυναμία, ἢ ἐμπιστοσύνη ποῦ ἔτυχε νὰ τρέφῃ πρὸς ἄλλους ὀπαδοὺς τῆς Ἑταιρίας. Κι αὐτὰ εἶναι καλὰ σημάδια καὶ χρήσιμα ἐφόδια. Μὰ πρέπει νᾶναι καὶ ὁ ἴδιος προγυμνασμένος κάπως γιὰ νὰ βαστάξῃ τὸ βᾶρος τοῦ ἔργου. Χρειάζεται φωτισμένη συνείδησι: γνώσι μαζί κ' ἐνθουσιασμός.

**

Κατὰ δύο τρόπους νομίζω, μπορεῖ κανεὶς νὰ υποστηρίξῃ πὼς ξέρει τὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους του. Τὴν ξέρω ἐμπειρικᾶ ἀπὸ τὴ ζωὴ: σὰ ζων-

τανὴ γλῶσσα ποῦ εἶναι. Τὴ βύζαξα με τὸ γάλα τῆς μητέρας μου. Πέρασε στὸ αἷμα μου. Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ μοῦ τὸ μάθουν αὐτὸ οἱ σοφοὶ καὶ καμιά κανενὸς εἶδους γλωσσικὴ Ἐπιστήμη. Ἀνάμεσα στοὺς δύο φραστικούς τύπους στὸν τύπο «Ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» καὶ στὸν τύπο «Πέθανε ὁ πατέρας μου» αἰσθάνομαι πὼς ὁ δεύτερος μπῆκε μέσα στὸ εἶναι μου καὶ ρίζωσε στὴν καρδιά μου: καὶ ὅταν ἔρχεται στὸ στόμα μου, μαζί με ὅλη μου τὴν ψυχὴ ἀνεβαίνει στὸ στόμα μου αὐτόματα, καθὼς ἀνασαινω. Ἐκεῖ ποῦ ὁ τύπος «Ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» εἶναι σὰ φρέσμα ποῦ μπορεῖ καὶ νὰ μοῦ στέκῃ ἐπὶ τέλους, μὰ ποῦ μπορῶ νὰ τὸ πετάξω ἀπὸ πάνω μου ἀκίντυνα ὅ,τι ὄρα θέλω. Νοιώθω μονάχη μιὰ ὑποχρέωσι νὰ τὸ βαστώ, χωρὶς νὰ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη του. Ὁ δεύτερος τρόπος τῆς γνωριμῆς με τὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους σου εἶν' ἐκεῖνος ποῦ πηγάζει καὶ ἀπὸ τὴ μελέτη ποῦ με τὴ βοήθεια τῆς Σοφίας τῆς ἑκαμῆς. Ξέρω πὼς τὸ «Ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» εἶναι ἀναχρονισμός: ξέρω πὼς ὅπου ἔμεινε ὁ τύπος πατέρας, δὲν μπορεῖ νὰ ζαναγυρίσῃ, ὅπως καὶ ὅσα καὶ ἂν κάμουμε, ὁ τύπος πατήρ, παρὰ με τυραννικὸ βιασμό τῆς γλώσσας. Ξέρω πὼς ὁ τύπος πέθανε φυσικὰ ξετυλίχτηκε καὶ εἶναι ἡ ἀναγκαῖα ἀνάπτυξι καὶ σὰ νὰ ποῦμε, ὁ νόμιμος κληρονόμος τοῦ τύπου ἀπέθανε. Ξέρω πὼς ὁ τύπος ἀπέθανε ὁ πατέρας μου» φῶτρωσε ὀργανικὰ καὶ εἶναι τὸ χλωρὸ κλαδί τοῦ γλωσσικοῦ μας ἐθνικοῦ δέντρου, ἐνῶ ἡ φράσι «ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου» εἶναι τὸ ξερόκλαδο τοῦ γλωσσικοῦ μας ἐθνικοῦ δέντρου ποῦ προσηλώθηκε με τὴ θέλησι μόνο καὶ με τὰ καρρὶα στέκεται στὸ γλωσσικὸ κορμό. Καὶ ξέρω πὼς ὅ,τι ἀληθεύει γιὰ τὸ ἕνα τοῦτο παράδειγμα ἀληθεύει καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνάλογους φραστικούς τύπους ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρη ἐδῶ ἀπὸ τὴν καθαρῶς αὐτὴν ἀπὸ τὴ δημοτικὴ. Ξέρω πὼς ἀνάμεσα στοὺς ἀντίθετους αὐτοὺς γλωσσικούς τύπους δὲν ἀπάρχει κανεὶς ἄλλος τύπος πρὸ νὰ κρέμεται στὸν ἄρα καὶ νὰ βραβεύεται στὴ διάθεσι μᾶς, καὶ μετρημένος με τὸ διαδῆτη νὰ κρατιέται μακριὰ καὶ ἀπὸ τᾶρχαῖα, μακριὰ καὶ ἀπὸ τὰ δημοτικά. Καὶ μολταῦτα δὲν ξεχνῶ πὼς στὴ γλῶσσα ποῦ γράφει κανεὶς μπορεῖ νὰ γίνονται συμβιβασμοὶ λογῆς λογῆς: μὰ τέτοιοι ποῦ δὲ θὰ χαλάσουν τὸν τέλει μωρφωμένο καὶ τὸν καθαυτὸ χαραχτῆρα τῆς γλώσσας. Καὶ διαλέματα μπορεῖ νὰ γίνουμε καὶ ἀλλεχηματα καὶ λογῆς ταυρίσματα στὸ λόγο ποῦ γράφουμε, μὰ παντα λογοτεχνικὰ γιὰ ἐξαιρετικὲς ἀφορμῆς καὶ σὲ στιγμῆς ἐξαιρετικῆς, κα-

τώρα μακριὰ ἀπ' τὸ περιβάλλον τῆς, μονάχη, θεομόναχη, στόλοστενο μονοπάτι, ἔχοντας στὰ πόδια τῆς τὸ νεκρὸ, καὶ τριγύρω τῆς τὴ φύση. Κ' ἡ φύση ἀνοῖσε γελαιτῆ, χαροῦμενη, αὐτυχημένη, ξαναγεννούτανε ἢ τρανῆ, δμορφῆ μὲς τὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀνοῖξης, μὲς τὸν μαγιοῦ τὰ ρόδα. καὶ ὁ νιὸς ποῦ κοίτουταν κατὰ γῆς, στὰ πόδια τῆς Κρουστάλλης, βαμμένος μὲς τὸ αἷμα, αὐτουνοῦ τὰ λουλουδα μαραινούτανε, πεθαίνανε με τοῦ μαγιοῦ τὴν ἀνοῖξη. Καὶ λυγίσθηκε ἡ ἄκακη κ' αἰμάτωσε ἢ καρδιά τῆς, καὶ φώναξε τότες στὸ Θεὸ σπαραχτικᾶ, με ἀπελπισιά. — «Σῶσ' τονε, Παντοκράτορα, βοήθειαι!» Μὰ ὁ Θεὸς δὲν τὴν ἀκουσε, γιατί ὁ νεὸς δὲ σᾶλεβε. Ἐἴτανε πάντα ἀκίνητος, ἔχοντας στὸ γλυκὸ του πρόσωπο τὴν κίτρινη βούλλα ποῦ τῶβαλε ὁ χάρος.

Καὶ τρώμαξε ἢ Κρουστάλλη πὴ δυνατὰ καὶ ταράχτηκε, καὶ θέλησε νὰ φύγῃ πίσω στὸ σπιτάκι τῆς, μακριὰ, δλόμακρα ἀπ' τᾶγριο μονοπάτι. Μὰ ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης, ἢ αἰώνια, ἢ ἔγνια, ἢ ἱερὴ, ἐκείνη ποῦ βαστάει καὶ ζωντανεύει ἀλάκαιρη τὴν πλάσι, ἐκείνη ποῦ ἐσπρωξε τὴν Κρουστάλλη νὰ τρέξῃ, νὰ προφτάξῃ κοντὰ στὸν ἀγνωστο ποῦ πάλαιβε με τᾶγριωμένο ἀλογό του, ἐκείνη ποῦ τῆς ἔδωκε φτερά γιὰ νάρθῃ νὰ τονε γλυτώσῃ, ἐκείνη τώρα τῆς ἔδωκε ὀλοτρέγυρα στὰ πόδια τῆς ὀκάδες βαρεῖς ἀσῆκωτες ἀρμαθὶς μολύβια, ποῦ δὲν μπόραε πὴ μ' αὐτὰ νὰ φύγῃ ὅπως τῶβαλε, νὰ κάμῃ μιὰ περκατησιά, μακριὰ ἀπ' τὸ νεκρὸ.

Καὶ στάθηκε, καὶ ζύγωσε μάλιστα πὴ κοντὰ του καὶ ἄρχισε νὰ τὸν κοιτᾶ τὴν πὴ γλυκᾶ, με λύπη καὶ με συμπάθεια. Δὲν τονε φοβούτανε πιά, δὲ φοβούτανε τὴ μοναξιά ποῦτανε δλόγυρά τῆς. Σιγᾶ, σιγᾶ τῆς φάνηκε πὼς εἶχε ἕνα σύντροφο, πὼς δὲν εἴτανε μονάχη. Καὶ πῆγε καὶ γονέτισε κοντὰ του, καὶ πῆρε τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ τὸ στηλώτῃ στὸ γόνάτο τῆς, καὶ χάιδεβε τὰ μαλλὰκια του, καὶ σκούπιζε τίς πληγῆς του, καὶ τοῦ μίλαε τόσο γλυκᾶ, ποῦ θάλαγε καὶ τονε γινώριζε ἀπὸ πολὺν καιρὸ, ἀπὸ χρόνια πὼς μεγαλώτανε μαζί, πὼς ὅλο αὐτόνα ἔβλεπε.

Ἐἶχανε κιόλας πὼς εἴτανε νεκρὸς καὶ πὼς τοῦ κάκου μιλοῦσε. Ἀδιάρφο! Ἐκείνη μίλαε καὶ χάιδεβε, χάιδεβε καὶ μίλαε ὅσπου τὸ οὐράνιο χᾶδι τῆς ἔκανε τέτοια ζεστασιά, εἶχε μέσα του τέτοια ζωὴ, τέτοια θαματουργὴ δύναμη ποῦ ἔφερε τὴ νεκρανάστασι.

Ἀγάλια ἀγάλια καὶ βαριά, ἐκεῖνος ποῦ τονε θάρριεσε πεθαμμένο, ἀνοῖξε τὰ μάτια του καὶ εἶδε ἀντίκρου του νὰ στέκεται τᾶγγελικὸ πλάσμα, δμορφῶ, ἄσπρο σὰν ἱστο κρῖνο. Τὸ κρῖνο τώρα ζωντάνεψε, γιατί ἢ ματιὰ ποῦ τῆς ἔριξε ὁ νιὸς ὁ χαριτωμένος, τρύπησε τὸ στήθος τῆς βαθιά, ἡδρε τὴν καρδιά τῆς, τὴν ἀνοῖξε, τῆς μίλησε, τῆς εἶπε χίλια δυὸ λόγια γλυκᾶ, τὴν ἔκαμε νὰ διῆ τὴν ἀγάπη, καὶ τώρα πὴ ἡ καλότυχῃ ἀγάπη ἀσάλευσε, καὶ πάντα. Τώρα τῆς φάνηκε πὼς ζῆ, πὼς γινώριζε τὸν κόσμο, πὼς

νονισμένα κι αυτά από το λεπτό αίσθημα του συγγραφέα και τότε όχι με σχολαστικό χωρίς ανάγκη γύρισμα στα πεθαμένα, μα με την ύποταγή στους νόμους που κυβερνάν και τη γλώσσα, σαν όλα τα φυσικά και τα κοινωνικά μαζί φαινόμενα, όσο κι αν είναι οι κοινωνικοί νόμοι πιο περιπλεγμένοι και πιο δυσκολοξεδιάλυτοι. Το συμπέρασμα είναι πως τις δυο τουτες γνωριμιές της γλώσσας μας, την εμπειρική και τη θεωρητική την επιστημονική και την αισθηματική, είναι προωρισμένη ή Συντροφιά μας να συμπληρώσει και να δυναμώσει, τη μια με την άλλη.

Ανάμεσα σε κείνα που θα μας εγχαρδίωνουνε στη σπουδή, για να μας δυναμώσουν και το θάρρος, πρώτ' απ' όλα χρειάζεται καλά να βάλουμε στο νου μας και να μη το λησμονήσουμε πως το γλωσσικό ζήτημα δεν είναι γέννημα της τελευταίας ώρας, μήτε είναι χτεσινό παιδί που το σπρώξανε στη μέση έτσι από το τίποτε κάποιιο τολμηρόι κυνηγοί των καινούριων, κάποιιοι πεινασμένοι για νάκουστούν, λίγοι νεοφώτιστοι βαρβαρισμένοι από τα συνειθισμένα. Μας είπανε για την καθαρεύουσα—και πολύ σωστά—πως ιστορικοί λόγοι μας την καθιέρωσαν. Μα έχει και η δημοτική μας πολυσάλετη κι από καιρούς την ιστορία της με δρόμους κοπιαστικούς και με σημαντικούς σταθμούς· είναι η ιστορία της πυκνοσέλιδο βιβλίο με περισσά κεφάλαια. Κ' έμεις ακολουθούμε μια σεβαστή πατραπαράδοτη παράδοση. Μπορούμε να λέμε πως έχουμε κ' έμεις τους προγόνους μας και τους αρχαίους μας και τους μυθικούς μας ήρωες και τα ιστορικά και τα προϊστορικά μας. Πρέπει να γυρίσουμε χίλια και δυο χιλιάδες χρόνια για να συλλάβουμε αίσθητά τα σημάδια των πρώτων βπαδών της δημοτικής γλώσσας στο γραφτό λόγο. Την ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας την ξεχωρίζει, ανάμεσα στ' άλλα, ένα παραδαρμένο άνεθο-καταίθασμα από τη σχολαστική μίμηση των αρχαίων πρότυπων που κάνει μόλις τη γλώσσα, κι από την προσπάθεια που βάζει λαϊκά στοιχεία μέσα στο λόγο και τον πλάθει κάπως ζωντανότερο. Γι' στερ' από τέτοια συγκροτητά γραμπαλίσματα που βαρβαίνουε προς το μέρος πότε τούτων πότε εκείνων, φανερώνεται με μεγάλη βολή ένα ξανάδωμα σχολαστικού άττικισμού στην εποχή των Κομνηνών και των Παλαιολόγων. Μα τότε ίσα ίσα παρουσιάζονται σαν αντιζύγισμα και τα πρώτα καθαρώτερα γραμματολογικά έργα στη μεσαιωνική δημοτική γλώσσα.

Υστερα ή Κρήτη γίνεται πατρίδα μιας λογοτεχνικής άνοιξης στην εθνική μας γλώσσα. Μα το ποτάμι της Τουρκίας τα παίρνει σβάρνα όλα τα πρώτα μας πουλιά και τα λουλούδια, όσο που μέσα στης σκλαβιάς τάγριοκαίρι γίνεται ο κλέφτης ποιητής και το βουνό άκαδημία γλωσσολογική, κι όσο που νάρθη μια μέρα και να κρᾶξη ή εθνική συνείδηση με το στόμα του σοφού: «Ο Έλληνας Δάντης είναι ο ελληνικός λαός!» Μα γλήγορα ή ελληνική ψυχή, τελειώνοντας ο 18ος αιώνας, ξανάρχεται στα συκαλά της και φωτίζεται με την Παιδεία, είτε παρμένη από τον Εύρωπαϊκό πολιτισμό, είτε κληρονομημένη αποκλειστικά από τάρχαϊα γράμματα. Και μ' ένα τέτοιο φως ανατέλλοντας ο αιώνας που τελευταία πέρασε, μας δείχνει πιο καθαρό και πιο γερό και της γλωσσικής Ίδέας το περπάτημα. Από τα πρώτα μανιφέστα, τα τραγούδια και τα μεταφράσματα του τολμηρότατου Βηλαράζ'ισα με τα πολιτικοκοινωνικά και τα επιστημονικά και τα κριτικά και λογοτεχνικά και τα κάθε λογής κομμάτια που δημοσιεύονται σήμερα στα φύλλα του «Νουμᾶ», μπορεί κανείς να πῆ πως δοκιμάσαμε να σπειρούμε την εθνική γλώσσα σε όλους τους κύκλους της σκέψης και σε όλα τα είδη του γραμμένου λόγου. Αν δεν πρασίνισε παντού ή γῆ, μα σκάφτηκε όμως σε πλατειές μεριές για μελλόμενα πρασινίσματα. Αν δεν ύψώθηκαν παντού παλάτια, θέμελα ρίχτηκαν εδώ κ' εκεί στερεά. Κ' έξω από κάποια έργα βγαλμένα από τον κόσμο της Φαντασίας, ακόμα στην αρχή βρισκόμαστε. Μα είναι γιομάτη μεγαλοπρέπεια και ή αρχή, σα μέρας άσυγνέφιαστης ροδοξημέρωμα, που το βλέπεις από τάνοιχτά.

Μή λησμονήσουμε πως ο περίφημος Διάλογος του Σολωμού μεταξύ «Ποιητή και Σοφολογιώτατου» γράφτηκε σε χρόνους εθνικής άνάστασης και είναι συμπλήρωμα σε πεζό λόγο του «Υμνου εις την Έλευθερίαν», στον ίδιο πολεμιστήριο τόνι. Πολεμώντας το Σοφολογιώτατο, για την πατρίδα λέει πως πολεμάει κι ο Ποιητής του Σολωμού. Κ' ύστερ' από εξήντα χρόνια στο ξώφυλλο του «Ταξιδιού» του Ψυχάρη πρωτοσαλπίζεται ξανά το σάλπισμα με το ρητό του Όμηρου «Αμύνεσθαι περί πατρῆς». Μήν το ξεχνήμε. Το γλωσσικό ζήτημα είναι, άπάνου απ' όλα σ' άλλα, ζήτημα Έθνικό. Και παράπλευρα με τους δικούς μας το έθνος μας ευγενικώτατα το δουλέψανε κ' οι ξένοι εκείνοι σοφοί (σα να θέλανε να πληρώσουν τη χάρη που χρωστᾶ ή Εύρώπη στη μη-

τέρα Ελλάδα), που μας δείξαν κι αυτοί το δρόμο της γλωσσικής αλήθειας και μας έμπασαν εκεί με το βάρος της γνώμης τους. Ο Φωριέλ εδώ κι όγδόντα έξη χρόνια στον πρόλογό του τῶ δημοτικῶνε μας τραγουδιῶν, ξεδιπλώνοντας τις όμορφιές και χρυσοπλέκοντας το εγκώμιο της εθνικής περιφρονημένης γλώσσας μας, πρέπει να στέκεται στην ίδια την κορφή για μας με το λόρδο Μπαίρον. Κι ο Κρουμπάχερ παρουσιάζοντας στη Βαυαρική Άκαδημία το υπόμνημά του: Για το «Πρόβλημα της νέας ελληνικής γλώσσας», ένεργεί κίνημα που αξίζει να το πούμε ήρωικό.

Κυρίες και Κύριοι!

Θέλουμε ν' αγωνιστούμε για τη διάδοση της ζωντανής μας γλώσσας, σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του Καταστατικού μας· ή ενέργειά μας, όσο κι αν τη βοηθᾶνε διάφορα στοιχεία, όσο κι αν της δίνουν το πρώτο σπρώξιμο ή Φιλολογία και ή Τέχνη, είναι κοινωνική ενέργεια. Υπάρχει και μιάν άλλη εργασία που πολύ συγγενεύει με τη δική μας, και στέκεται, παράπλευρα μ' αυτή, χωρίς να είναι κ' ή ίδια. Θέλω να πῶ για την εργασία την καθαυτό λογογραφική που περιμαζώνει από δω κι από κει και τυπώνει και εξετάζει και γλυτώνει από το χαμό, παίρνοντας το άμείσως από το λαό, το ύλικό της ζωντανής γλώσσας, τα δημοτικά μνημεία, τραγούδια, παραμύθια, παροιμίες, παράδοσες, πρόληψες, συνήθια, γραμματικές, γλωσσάρια, και τέτοια· ενέργεια επιστημονική. Η δική μας ή δουλειά διαφέρει από τη δική τους, όσο ξεχωρίζει το έργο του βοτανικού από το έργο του φυτολόγου. Ο πρώτος παίρνει το φυτό και το κλεί σε γυαλί και τῶτοποθετεί μέσα στ' άργαστήρι του και σπουδάζει τους νόμους του με το μικροσκόπιο και το φυλάει σε Μουσειό. Ο δεύτερος το παίρνει το φυτό και το καλλιεργεί και το πολλαπλασιάζει και το ξαναφυτεύει με γνώση και κείνος πάντα και μ' επιστήμη. Όμως ή λογογραφική εργασία, το άπλο και σπουδαμένο περιμαζώμα του γλωσσικού ύλικού (κ' έχουμε στην εταιρία μας βπαδούς που είναι δοκιμασμένοι λογογράφοι) περνάει τώρα για κάτι πολυ νόμιμο, πολυ χρήσιμο, πολυ ευεργετικό στο έθνος, ώστε όχι μόνο κανείς δεν ξαφνίζεται ακούγοντας πως υπάρχουν άνθρωποι που καταγίνονται σε τέτοια, μα τους ανθρώπους αυτούς τους βοηθᾶνε, τους τιμῶν, τους εγκωμιάζουν, τους βραβεύουν με ήθικᾶ και με χρηματικά βραβεία ιδιώτες και σω-

ξεμαρμαρώθηκε, πως πήρε το λουλούδι μυρωδιά, πως έγινε γυναίκα ή Κρουστάλλη, γυναίκα θλόσωση, μ' αγάπη στην καρδιά.

Πέλαγος άπέραντο χαρᾶς συνέπηρε την ψυχή τους, γιατί κι ο νιός αγάπησε όπως και ή Κρουστάλλη, κι αυτός άσάλευτα, γερά, με όλη τη ψυχή του. Θίλασσα εύτυχίας εΐτανε πλατειά που μέσ' τα κύματά της κυλούσε την καρδιά της Κρουστάλλης και του νιού.

Σάν που βράζει ο άφρος τάργιωμένου κύμα, έτσι έβραζε μέσ' τα στήθια τους ή αγάπη κι ο έρωτας. Άγαπηθήκανε με πάθος με λαχτάρα, άνοιξε ο κόσμος πιά γι' αυτούς κ' έζησε ή Κρουστάλλη.

Όταν την άλλη μέρα θάρτανε τον όμορφο καθαλλάρη, που δε βράσταζε να ζῆση, όλοι μέσ' το χωριό, μεγάλοι και μικροί, νιές και ήλικιωμένες, κλαίγανε τα νίάτα του, και τη λεβεντιά του, έκλαιε κ' ή βαριόμορη, ή βαριόλυπημένη· έκλαιγε πικρά και με απελπισιά, γιατί με το παλληκάκι που πέθανε, πέθανε κ' ή ζωή της, έσθησε ή σπύθα της χαρᾶς που άναψε μαζί με την αγάπη του νιού, μαζί με τη ματιά του. Έμεινε πάλι μονάχη, όλομόναχη, χωρίς ζωή, άνεχαρη, πῶ όμορφη, χαριτωμένη, σαν ίσιο κρίνο όμορφο, μα πάλι κρίνο πεθαμμένο.

Κ' έτσι πέρασε ο καιρός, πέρασαν τα χρόνια κ' ή Κρουστάλλη βράζει μέσ' τον όλόμακρο τῶ δρόμο της ζωῆς· σα φάντασμα, φύτημα άέρα, πάντα κρύα κι άδιάφορη, σα μαρμαρωμένη.

B. Γ.

ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Ο συγγραφέας της καθαρεύουσας είναι λέξη που δεν κάνει. Μήτε ζήτημα. Συγγραφέας, δηλαδή συγγραφῆς. Ούτε αρχαίο, ούτε νέο. Οι αρχαίοι, ν και γ παραπλαγινά δεν ξέρανε· τῶ γ εἶχε τότες άλλη προφορά, την προφορά που έχει σε μας τῶ κ με προηγούμενο ν, σα λέμε τον κόσμο, λ.χ. όπου ίσα ίσα και σε μας ταιριάζει με τῶ ν, ενώ τῶ ν με κατοπινό γ δεν τῶ προφέρουμε. Πιο άσυνήθιστο άκόμη και τῶ φσ (κ. Ρόδα και Μῆλα, Β', σ. 7) στην αρχαία, βαρβαρισμός· βαρβαρισμός και στη νεολληνική. Τάπαντούμε είτε στην αρχαία είτε στη νέα μόνο σε κάτι ντοπιολαλιές, για ιδιαίτερους λόγους. Άδύνατο να δώσουμε ώστόσο στο συγγραφέα όνομα που νᾶ είναι βάρβαρο, που να μην είναι και κοινό ή πανελλήνιο στην προφορά.

Πῶς να κάμουμε; Να τῶ πούμε νέττα σκέττα ο συγγραφῆς; Γιατί όχι; Πῶ έχει έα και πῶ τῶ έα

δὲ γίνεται γά, καθώς στο βασιλιά, τῶ φονιά, τῶ χαλκιά και στο γραφιά τον ίδιο, έμένα διόλου δεν με πειραζει. Τᾶ εἶπαμε δᾶ και στούς Άπόλυτους κανόνες (κ. Νουμᾶ αρ. 114-115 κοίτ. και Ρω. Θέ. σ. 65). Έμεις δὲν τᾶ υπερκωνοῖζουμε τᾶ πράγματα. Λέμε παρῶθᾶ θᾶ πῶμε και συγγραφῆς. Νᾶ πρακτικῆς τῆς κῶλας πῶς κι ο γραμματισμένος συχα διόχως ν θᾶ σου πῆ και τῆν όνομαστικῆ συγγραφῆς και τῆν αιτιατικῆ συγγραφέα (Ρ. κ Μ, Β', 19). Τᾶ κλίνουμε ίσούλλαβα. Κανένας δὲ σκουντάφτει.

Όραία - να σου κι άλλο έα - όραία για τον ένικό. Στον πληθυντικό πῶς θᾶ μου τῶ βολέψεις; Έδώ, φίλε μου, τᾶ μπερδέθουμε. Δυσκολία, και περιττό να τῶ κρύβουμε. Βλέπω και δοκιμάζουμε κάμποσους τύπους, συγγραφῆς, συγγραφῆδες, ίσως και άλλους. Περίφημοι δὲ μου φαίνονται. Η όνομαστικῆ συγγραφῆς, έτσι κ' έτσι. Η αιτιατικῆ όμως; Συγγραφῆς; Καλᾶ δὲν ξεχῆται. Με τῶς συγγραφῆδες τουλάχιστο δὲν έχουμε πκράξενᾶς; αιτιατικές. Μα κάτι θάρῶ τις λείπει και στις δυό, δὲ στηρίζονται άπάνου στη γλώσσα τῆ ζωντανῆ. Μιά φορά κ' έναν καιρό εΐτανε κ' ένας πληθυντικός βασιλέοι μέλιστα βασιλίοι, με τον παράλληλο ένικό βασιλίο. Μπορεί και σήμερα να λέγονται πουθενά. Όχι όμως στην κοινή γλώσσα. Πληθυντικό φο-

ματεία και έπιτηδες έπιτηδες συστημένες. Ο φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός τύπωνε πολλά από τα δημοτικά μνημεία μας. Ο φιλολογικός Σύλλογος τής Κωνσταντινούπολης μας δίνει χοντρούς τόμους από δημοτικά τραγούδια κι από γλωσσάρια, και θέλει ως ευεργέτης του Γένους να αναγνωριστή, καθώς και πραγματικά είναι για τή δουλειά του αυτή. Η Ιστορική και Έθνολογ. Έταιρία έχει ξεχωριστό περιοδικό για να φιλοξενή και για να μελετᾷ τὰ δημοτικά μνημεία. Μάλιστα στο περιοδικό τής Ιστορικής και Έθνολογ. Έταιρίας δημοσιεύτηκε τὸ μῆνα Ἰούλιο τοῦ 1893, κοντά σ' ένα ποίημα ενός μεσαιωνικοῦ ποιητοῦ Μαρίνου Φαλιέρη, πρωτοεκδομένο ἐκεῖ ἀπὸ τὸν κ. Τζών Σμίθ, καθηγητὴ τῆς βυζαντινῆς καὶ νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λειψίας, καὶ κριτικὸς πρόλογος, καὶ κριτικὰ σημειώματα ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐπιστήμονα ἐκδότη συνταγμένα στὴ δημοτικὴ γλῶσσα μὲ κάποιες ἀξιόσπουδαστες γνώμες ἀπάνου στὴ γλῶσσα μας καὶ στὰ ἔθνη μας ἰδανικά. Κ' ἐργάζεται ἐδῶ στὴν Ἀθήνα ἡ «Γλωσσικὴ Έταιρία» μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ ὀργανώη διαγωνισμοὺς καὶ βραβεῖα νὰ μοιράζη γιὰ τὸ περιμάζωμα καὶ γιὰ τὸ τύπωμα λογιῶν λογιῶν ὑλικῶν ἀπὸ τὴν ἑθνικὴ μας γλῶσσα, καθὼς ἐμεῖς τὴν ἐνοοῦμε. Η Έταιρία «ὁ Ἑλληνισμὸς» ἀναθέτει σὲ δοκιμασμένους λογίους καὶ σὲ ποιητὲς τὸ τύπωμα καὶ τὸ ξανατύπωμα τῶν ἠρωϊκῶν μας τραγουδιῶν. Η Βιβλιοθήκη Μαρασλή, ἀνάμεσα στὸ διαλεμένο μεταφραστικὸ τῆς πρόγραμμα, μεγαλόπρεπα σκορπίζει σὲ σειρὰς τόμων τὴν πολύτιμη ἐργασία τοῦ καθηγητῆ Πολίτη, τῆς Μελέτης τοῦ «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῆς Παροιμίας καὶ τῆς «Παραδόσεις» τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Οἱ πατριωτικοὶ αὐτοὶ ἐργάτες θαυμάζονται κ' ἐγκαρδιόνονται καὶ τοὺς ἀξίζει. Ὅμως πολὺ καλὰ γνωρίζετε πῶς δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ σὲ κείνους ποὺ γιὰ τὸ κέρδος τῆς φιλολογίας καὶ γιὰ τὸ κέρδος τῆς κοινωνίας, κλλιτεχνικώτερα ἢ πρακτικώτερα, τολμᾶνε καὶ μεταχειρίζονται τὴν ἴδια γλῶσσα τῆς δημοτικῆς, καὶ τὴ γράσουν, καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ ἴδια πλοῦσια ὑλικὰ τους, συνθέτοντας, διαλέγοντας, συγυρίζοντας, γιὰ τὸ χτίσιμο καινούριων σπιτιῶν. Οἱ δυστυχημένοι αὐτοὶ ἀκούνε, καὶ τί δὲν ἀκούνε! Εἶναι οἱ ἀγράμματοι, εἶναι οἱ ἀνόητοι, εἶναι οἱ προδότες! Παραλογισμὸς γιὰ γέλοια. Νὰ ἀναγνωρίζης λογικὸ καὶ σοφὸ κ' ἔθνοςωτῆριο τὸ περιμάζωμα τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικῶν καὶ νὰ ξα-

φνίζεται καὶ νὰ καταδικάζης τὸ φιλολογικὸ καὶ τὸ συνθετικὸ μεταχειρισμὸ τοῦ ἴδιου γλωσσικοῦ ὑλικῶν γιὰ ἕνα ὠραῖο ἢ γιὰ ἕνα ἀγαθὸ σκοπὸ! Εἶναι σὰ νὰ φίνης τὸ βοτανικὸ νὰ ξεραίνη καὶ νὰ καρφῶνῃ στὶς θῆκες τοῦ Μουσεῖου τοῦ τὸ χλωρὸ φυτὸ καὶ νὰ τὸ ἐξετάζη μὲ τὸ μικροσκόπιο, γιὰ τὴ δουλειά του, καὶ νὰ μὴν ἀφίνης τὸν περιβολάρη νὰ φυτεύη καταβολάδες ἀπὸ τὸ ἴδιο φυτὸ. Καὶ ἡ ἀναλογία αὐτὴ δὲν εἶναι ταιριαστὴ σὲ ὅλα. Γιατὶ τὸ δέντρο ποῦ χρειάζεται στὴ μελέτη τοῦ φυτολόγου μπορεῖ νὰ μὴν κἀνῃ γιὰ τὸν κηπουρὸ. Μὰ ἐδῶ τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει. Γιατὶ αὐτὸ ἴσα ἴσα τὸ ἐπιστημονικὸ περιμάζωμα τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας εἶναι μαζί κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους μαρτύρους τῆς ζωῆς τῆς γλώσσας αὐτῆς· κὶ ὁ μάρτυρας αὐτὸς μᾶς λέει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, πῶς ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα εἶναι καὶ ἡ μόνη σωστὴ κληρονόμα τῆς ἀρχαίας, εἶναι, ἀκόμα καλύτερα, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀρχαία μὲ νέο παρουσιασμα, κὶ αὐτὴ πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ πρῶτ' ἀπ' ὅλα. Η σπουδὴ τῆς λαογραφικῆς ὕλης, παράλληλα μὲ τὴν παρατήρηση τῆς ζωῆς, στέκεται κὶ αὐτὴ ἀφορμὴ ἀπὸ τίς πρῶτες ποῦ σὲ συγινεῖ καὶ σὲ δυναμώνει καὶ σὲ σπρώχνει στὸ μεταχειρισμὸ τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας. Σὲ πόσα δημοτικὰ τραγούδια δὲ μᾶς δίνει τὴν ἀνατριχίλα τοῦ ὕψους! Σὲ πόσες παροιμίες τοῦ λαοῦ δὲ βλέπουμε χεροπιαστὰ τὴ φυλὴ μας σὲ ἕτι ἔχει πῶς χαρακτηριστικὸ στὴ σκέψη τῆς! Σὲ πόσα παραμύθια δὲ βλέπουμε τὰ σημάδια ἀπὸ περάσματα ξένων παμπάλαιων πολιτισμῶν ἀλλασμένων παράξενα καὶ δουλεμένων σὰν ἀπὸ τεχνίτη χεῖρα, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ λαὸ! Σὲ πόσα γλωσσάρια δὲν ξανοίγουμε γλωσσικούς θησαυροὺς ποῦ μῆτε τοὺς ὑποφιαζόμεσθε! Στὴ δεινὰ χριστιανικὴ παράδοση συλλαβαίνουμε ἀκέρια τὴν ἀρχαία εἰδωλολατρεία κάτου ἀπὸ σκέπη διάφανη καὶ κάτου ἀπὸ τὸ δεινὰ συναζάρι βροσκόμε ζωντανούς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου! Ἐπειτα ὁ ἴδιος οἱ σοφοὶ σύνθεσαν ξεχωριστὲς πραγματεῖες γιὰ νὰ κηρύξουν ξεχωριστὰ χαρίσματα καὶ κρυμμένες δυνάμεις καὶ παραγνωρισμένα πλοῦτη τῆς δημοτικῆς μας.

Γιατὶ μᾶς τὰ περιμάζωσαν καὶ γιατί μᾶς τὰ περιγράφουν καὶ γιατί μᾶς τὰ τυπώνουν ὅλα αὐτὰ τὰ φῶς φανερὰ παραδείγματα πῶς ἡ γλῶσσα μας ἡ ζωντανὴ εἶναι ζωὴ γιομάτη καὶ δύναμη καὶ ἀρετὴ γιὰ κάθε λογιῶν μεγάλωμα; Τί νὰ τὰ κάμουμε τὰ δείγματα τούτα; Μοῦμιες μονάχα γιὰ τὰ Μουσεῖα; Μουσικὰ μοτίβα γιὰ ξεφωνήματα ἀκαδημαϊκῶν λό-

γων; Μὲ ποῖο δικαίωμα θὰ μ' ἐμποδίσουν ἐσεῖνα κ' ἐμένα νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε, ὅπου καὶ ὅπως μποροῦμε, στὴ ζωὴ, στὴν κοινωνία, στὴν παιδεία, στὸ ἔργο, στὸ βιβλίον, στὴν κουβέντα, στὸ σχολεῖο, στὸ δημόσιο καὶ στὸν ἰδιωτικὸ βίον, ἀράδα ἀράδα σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς ἑθνικῆς ζωῆς;

Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξαφνίσουν τὰ ἄδικα ἐτούτα καὶ τὰ τυφλά. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμε πῶς καὶ αὐτὸ τὸ ἀπλὸ γιὰ τὴ λαογραφία περιμάζωμα τοῦ ὑλικῶν τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας δὲν καθιερώθηκε ἀνεμπόδιστα καὶ δὲν ἀναγνωρίστηκε σὰν κάτι λογικὸ καὶ νόμιμο καὶ ὠφέλιμο στὸ ἔθνος, ἀμέσως ἀμέσως. Καὶ ἡ ἀναγνώριση φαίνεται πῶς ἔγινε ἀγάγια ἀγάγια καὶ μὲ κόπους. Ἀπὸ τοὺς ἀλύγιστους ὀπαδούς τοῦ «ρωμαντικοῦ κλασικισμοῦ», καθὼς κάποιος ὠνόμασε τὴ φανατικὴ ἀρχαιομανία, φαίνεται πῶς οἱ ταπεινοὶ περιμαζωχτῆς τοῦ δημοτικοῦ ὑλικῶν στὴν ἀρχὴ στραβοκοιτάζονταν καὶ βρίζονταν. Μέσα στὸ περίφημο περιοδικὸ «Λόγιος Ἐρημῆς» ποῦ τὸ βγαζαν ἐδῶ κ' ἕκατὸ χρόνια στὴ Βιέννη οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ ἔθνους θυμῶμαι πῶς ἤρα ἔλλοτε ἕνα φλογερὸ κατηγορητήριο, ἕνα ἀνάθεμα σωστὸ ἐναντίον ἑνὸς προδότη τὸ κρίμα τοῦ προδότη εἶταν πῶς κἀθονταν καὶ τύπωνε παροιμίες τοῦ λαοῦ, ἀντὶ νὰ τὰ φίνῃ ἀπορριμένα στὴ ντροπὴ καὶ στὰ σκοτάδια, ὅσο ποῦ νὰ τὰ πάρη ὀλοτέλα τὸ ποτάμι τοῦ χαμοῦ, τὰ λείψανα τῆς βαρβαροσύνης καὶ τῆς σκληραγίας! Ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐν τούτοις ὁ Κοραΐς καὶ μὲ μόνον τὸ συμμαζέμα δημοτικῆς γλωσσικῆς ὕλης μέσα στ' ἄτακτά του, καὶ μὲ ὅλη τὴ δύσκολα συγκαταμένη ἀκαταφρόνησά του πρὸς τὴν ἑθνικὴ γλῶσσα, μᾶς ἔδωκε πολὺτιμη τὴ βοήθεια του, σὰν πῶς φωτισμένος νοῦς ποῦ εἶτανε στὸν καιρὸ ἐκεῖνο, γιὰ νὰ τραβήξῃ ἐμπρὸς ἀπείραχτο καὶ νὰ στερεωθῇ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ ἔργο. Τώρα τὰ πρᾶγματα εἶναι πολὺ διαφορετικά. Ἐνας ἀπὸ τοὺς λαογράφους μας ποῦ πρῶτος ἔβαλε σὰν καὶ δυνατὰ τὴ βούλλα του στὴν ἀπύμνητη αὐτὴ ἐργασία, τὸν ζήνοσα νὰ λέγῃ τίς προκλήσεις πῶς μέσα στὶς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅλος ὁ ἀπύμνητος χαριτωμένος κόσμος τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἡμίθεων ποῦ θρηνεῖ τὸν πεθαμὸ τους τόσο κατανοητικὰ ὁ γάλλος ποιητῆς Alfred de Musset στὴν ἀρχὴ τοῦ «Rolla», δὲν πέθανε, καὶ δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὸν κλαῖμε. Γιατὶ ὁ κόσμος αὐτὸς ξαναζῆ στὶς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ ξαναζῆ αὐτὸ μπορεῖ ἐμεῖς νὰ τὸ ξανα-

νέοι, χαλκῆοι, γραφεῖοι δὲν ξέρομε, μῆτε βασιλέοι, ἂν καὶ τυχαίνει νὰ γράψουμε βασιλέας, μ' ὅλο τὸ κέφι. Βασιλέδες, φονεῖδες, χαλκῆδες δὲν ἀντάμωσα. Δὲ θυμοῦμαι ἂν ἔγραψε ποτὲ κανένας ἀπὸ μᾶς καμὶαν ὀνομαστικὴ συγγραφῆδες. Ἀχαμνὸ ἴσως μοιάζει, μὰ δὲν εἶναι, γιατί πρωτότυπο ἔχει τοὺς συγγραφεῖδες. Καμιά ὅμως ἀπ' ἀφτίς τίς πληθυντικὲς δὲ σφῆρνει πάρα πολὺ μακριὰ στέκονται ἀπὸ τὸν ἐνικό.

Τῶνοιωσε ὁ Πάλλης. Ὁ Πάλλης ἔρθε κοφτὰ τὸ θέλει γραφιάς. Μὰ δὲν ἔχει καλὸ νόημα, τοῦ λές. Ἄφρησε, σοῦ ἀποκρίνεται, ἀδερφέ. Ἄμα βγάλουμε καλοὺς γραφιάδες θὰ βγάλῃ καλὸ νόημα κ' ἡ λέξη. Ἐχει δίκιο καὶ πολὺ δίκιο. Βέβαια πῶς ὅ τι νόημα κὶ ἂν τοῦ δώσουμε, ἀδιάφορο. Τῶνομα, ἡ ἀξία τοῦ γραφιά, θὰ τὸ καθιερώσῃ. Ναι, ὅσο ἀγαπᾷς. Τὸ γραφιά ὅμως δὲν τὸν κατηγορεῖ, γιατί ἔχει κακὸ νόημα, παρὰ γιατί ἔχει ἄλλο. Κοίταξε τὸ Λεξικὸ τοῦ Βλάχου, ποῦ εἶναι καλὸ λεξικό. (1) ἀγραφῆς (δ) [περι-

(1) Εἶναι τόσο καλὸ μάλιστα, ποῦ ψάχνοντας κάποτε μὴ λέξη, ἔτυχε νὰ τὴν ἀντιγράψω μὲ τὴν ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ λ. χ. τὴ λέξη, στρηφογυρίζω ποῦ στὴ Ζωὴ κ' ἀγάπη τὴν ἔβαλα πάντα ἔτσι μὲ π. Τώρα τὸ παρατήρησα καὶ παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ διορθώσῃ τὸ

φρόν.] scribe gratte-papier» Κρίμα νὰ χαθῇ τὸ νόημα γραφιάδες θάχουμε, ἀκόμη καὶ σὰν κάμουμε... γραφιάδες καλοὺς. Μὴν παραβλέπουμε κίολας πῶς ὅπως κὶ ἂν εἶναι τάφτι μᾶς συνήθισε στὸ συν ἢ τὸ σὺ μὲ τὸ γράφω, ἂν καὶ δὲ μᾶς συνήθισε ἡ καθάρβουσα στὸ τί θὰ πῇ συγγραφέας, κὶ ἄμα ἐνοοῦμε κανένα ποῦ γράφει βιβλία, γυρέβουμε νάκούσουμε καὶ τὸ συν ἢ συ στὴν ἀρχὴ. Ἐχομε τὸ σύγραμμα τὴ συγραφή, τὸ συγράφω. Πῶς θάχουμε ἀντίστοιχο τὸ γραφιά;

Ἐγὼ τώρα θὰ σᾶς προτείνω συμβιβασμὸ. Καὶ τὸ σὺν καὶ τὸ γραφιά νὰ κρατήσουμε, κ' ἔτσι νὰ γίνῃ συγγραφιάς. Πρῶτιστα μερικὸς φίλους μου νὰ μὰθω ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο τύπους τοῦ πληθυντικοῦ τοὺς φαίνεται πῶς ῥωμαϊκός, ποῖος τοὺς ἀρέσει καλύτερα

λάθος, γιατί λάθος εἶναι σωστό. Μὰ στὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ κ. Βλάχος ἔτοιμαζε τὸ Λεξικὸ του, νομίζανε ὅλοι πῶς ἄμα βλέπουμε σὲ μὴ λέξη ἢ, ἀντὶ ἀρχαῖο ε, πρέπει νὰ γραφῇ μὲ π, καθὼς στὴν ἀρχαία. Σήμερα ἐνοοῖται, ὅταν τὸ ε γίνετα ἢ, δὲ γίνετα π, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ τὰ δύο τὴν ἴδια προφορά. Ἐτσι κὶ ὁ γραφῆς π ἢ θέλει θάλε ἢ-τουλάχιστο, ἐπειδὴ μῆτε φωνῆτο καθαρὸ πῶς δὲν ἀκούετα παρὰ τὸ λεγόμενον οὐρανικὸ ἡγικὸ ἡμίφωνο (ἢ σύφωνο) ἢ ποῦ ὡς τόσο περιττὸ νὰ τὸ σημειώσουμε στὴ γραφῇ μὴ κὶ ὁ καθένας ἢ θὰ τὸ προφέρῃ.

συγγραφῆς, συγγραφῆδες, ἢ συγγραφιάδες. Ἀδίσταχτα μοῦ εἶπανε ὁ τελευταῖος. Ἐτσι καὶ γὼ νομίζω. Μπορεῖ, μάλιστα πρῶτη φορὰ, νὰ διστάξουν ἀξάρια καὶ δικοὶ μας. Τὴ δίστηρη, θὰ τὸ παραδεχτοῦνε πῶς ἔρχομαι. Τὴ δέκατη θὰ τοὺς φανῇ μὴ γλύκα. Νὰ μὴ διστάξουν καὶ πολὺ τὸ σπουδαῖο καὶ τὸ μόνον ζήτημα εἶναι νὰ μὴ διστάξῃ τὸ ἔθνος, δηλαδὴ νὰ βγοῦνε συγγραφιάδες ποῦ ὡς κὶ ὁ πῶς ἀγράμματος νὰ μπορῇ νὰ κλῖνῃ τῶνομά τους, γιὰ νὰ τὸ ξαναλέῃ καὶ νὰ καμαρώνῃ.

Ἄκόμη δύο λογικά. Ἐνοοῖται πῶς ὁ τύπος ἢ πῶς σωστὰ πῶς ἢ λέξη ἀφτή, συγγραφιάς, εἶναι δασκαλισμός. Ἡ καθάρβουσα μᾶς στρέβλωσε καὶ τὴν ἐνοία τοῦ ὄρου, δηλαδὴ τοῦ δασκαλισμοῦ. Ἄς ὑποθέσουμε πῶς ἡ καθάρβουσα δὲν ὑπάρχει. Δασκαλισμοὺς θὰ βροῦμε καὶ στὴ δημοτικὴ, καθὼς σὲ κάθε ἄλλῃ γλῶσσα, φτάνει νὰ εἶναι δημοτικὴ καὶ τέτοιες εἶναι ὅλες οἱ γλώσσες τῆς Ἑβρώπης. Μὰ οἱ δασκαλισμοὶ ποῦ λέμε εἶναι κανονικοὶ δασκαλισμοί. Γιὰ τρῦτο ἀμέσως τοὺς ἀρπάζει στὸ στόμα τοῦ ὁ λάθος.

πούμε, ξεχωριστά τονίζοντας το, και για τὴ γλώσσα τῶν παραδομένων κειμένων για τὴ γλώσσα ποῦ εἶν' ἀχώριστη ἀπ' αὐτὲς σὰν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ κορμί, καὶ ποῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ νοηθοῦν, τὸ ἓνα χωρὶς τὸ ἄλλο. Καὶ στὴ γλώσσα αὐτὴ σὰν νὰ ξαναβρίσκονται ὀλοζώντανες οἱ ἀρχαῖες χάρες ποῦ θυμότανε μὲ πόνον τὴ φυγὴ τους ὁ φράγκος τραγουδιστὴς, καινούρια πλαστικὰ χέρια γυρεύοντας για τὰ νέα τους ἀγάλματα. Μὲ τὴ γλώσσα, τούτη εἶδαμε τελευταῖα νὰ ξαναγυρίσῃ ὁ Ὅμηρος μέσα στὴ μετάφραση τοῦ Πάλλη ποῦ θὰ μείνῃ κλασσικὴ. Μέσα ἀπὸ τὰ τρία τέσσερα σημαντικὰ βιβλία ποῦ φάνηκαν τώρα τελευταῖα για νὰ μαρτυρήσουν για τὴν πρόοδο τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, στοῦ Καρακίτσα τὸν «Ἀρχαιολόγο» ποῦ φάνηκε σὰν ἐπικὴ σάτυρα τῆς παραστρατισμένης ρωμιούνης, καὶ μαζί σὰν ἐλπιδοφόρο τραγῶδι τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, κάποιον ἄνθρωπο λέει, νομίζω, συγκρίνοντας τὸν ἀρχαιομανῆ Ἀριστόδημο μὲ τὸν ἀδερφό του ποῦ ὀνομάζονταν πρόστυχα Δημήτρης.

— Ὁ πρῶτος κληρονόμησε τὰ βιβλία τῶν προγόνων· ὁ δεύτερος τὴν ψυχὴ τους.

Ταιριάζει νὰ τὸ ξαστοχαστοῦμε αὐτὸ για τίς δύο ἀδερφάδες, ἅς τῆς πούμε τὴν καθαρῆς καὶ τὴ δημοτικῆς. Ἡ πρώτη κληρονόμησε τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων· ἡ δεύτερη τὴν ψυχὴ τους, Νὰ τὰ μελετᾶμε τὰ βιβλία τους, ποῦ ἐκεῖνα εἶναι ἀθάνατα· μὲ πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ μὴ θέλουμε νὰ σκοτώσουμε τὴν ψυχὴ τους.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΓΥΝΑΙΚΟΚΟΣΜΟΣ

ΤΑ ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΡΟΣΣΙΝΗ

Ἀπὸ τὸ Παρίσι, Γενάρης 1905.

Ἀγαπῆτέ μου «Νουμά»,

Πολλὰ σοῦ εἶπα ὡς τώρα για φορέματα, για πανφόρια, για καπέλλα μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ ἄλλ' ἀκόμη περισσότερα, πιστεύω πῶς θὰ πούμε, μὲ τὸν καιρό, σὰ θέλει ὁ θεός.

Τώρα μέσ' τὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα, καὶ μὲ τίς καλὲς γιορτάσιμες μέρες ποῦ περάσαμε, καὶ ποῦ περιμένουμε, δηλαδή τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸν Ἄη Βασιλὴ μὲ τίς πίτες καὶ τοὺς κουραμπιέδες τους ποῦ περάσανε, καὶ τίς Ἀποκριὲς μὲ τίς κοιτόπιτες καὶ τὰ πανταῖφια ποῦ θὰ μᾶς ἔρθουνε, μού φαίνεται πῶς εἶναι καιρὸς νὰ συλλογιστοῦμε καὶ καὶ ἄλλο, ἔξω τὶς φορεσιὲς, ποῦ εἶναι καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ δουλειὰ καὶ φροντίδα τῆς γυναίκας καὶ τῆς νοικοκυρᾶς.

Κατάλαβες, πιστεύω, πῶς ἔχω σκοπὸ νὰ σοῦ μιλήσω για τὴ μαγειρικὴ, για τὴ μεγάλη αὐτὴ τέχνη, ποῦ μπορεῖ, σὰν τὴν ξέρει κανεὶς καλούτσικα, νὰ φχαριστήσῃ μὲ μικρὸ ἔξοδο καὶ μὲ λίγο κόπο, τὸ δυσκολώτερο μουσαφίρη.

Δὲ θέλω νὰ σοῦ πῶ βέβαια μὲ τοῦτο, πῶς μὰ κυρία δὲ θὰ κἀνῃ ἄλλη δουλειὰ, παρὰ νὰ καταγίνεται ὅλη μέρα στὴν κουζίνα, μὰ πῶς μὰ νοικοκυρᾶ, ποῦ ἔχει τάξη στὸ σπίτι της, καὶ ἔχει μὰ περτέρια στὴ διαταγὴ της, ὅταν ξέρει πῶς νὰ τὴν ὀδηγήσῃ, κατορθώνει νὰ βρῇ τὸ χρειαζόμενον καιρὸ καὶ για τὸ μαγερεῖο της. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε κάθε μέρα ἐδῶ καὶ στὶς καλύτερες φαμελιὲς, ποῦ ὄχι μονάχα ἡ μάνα καταγίνεται, μὰ καὶ τὰ κορίτσια της, κοπέλες ποῦ καὶ μάθησι μεγάλη ἔχουνε, καὶ στολισματα καὶ

πλούτια καὶ χάρες, εἶναι σὲ θέση νὰ σοῦ κάνουνε τὰ δυσκολώτερα φαγητά, καὶ τὰ νοστιμώτερα γλυκίσματα.

Εἶναι καὶ γνωστὸ πῶς ὁ μεγάλος δάσκαλος τῆς Ἰταλίας, ὁ ἀθάνατος Ροσσίνης, γράφοντας τίς θεόγλυκες νότες τῆς Ροζίνας καὶ τερετίζοντας τὸν ἀλησμόνητο Γουλιέλμο Τέλλο, εὗρισκε καιρὸ νὰ καταγίνεται καὶ στὸ μαγερεῖο, καὶ νὰ κατασκευάζῃ τὰ περιφρημα παραγεμιστὰ μακαρόνια, ποῦ καὶ σήμερ' ἀκόμη λέγονται «τὰ μακαρόνια τοῦ Ροσσίνη».

Ἐβραζε μακαρόνια πολὺ φαρδιά, μὲ τὸ νερό, ὅπως τὰ κάνουμε καὶ μεις· καὶ ἀφοῦ τὰ στράγγιζε, τᾶφινε νὰ κρυώσουνε ξαπλωμένα ἀράδ' ἀράδα ἀπάνου σὲ μιὰ πετσέτα λινὴ ἄσπρη. Ὑστερα εἰτοίμαζε τὸ παραγιόμισμα, ἀπὸ ψαχνὸ τοῦ πουλιοῦ κοπανισμένο μαζί μὲ τρυφες καὶ ἀναλωμένο μὲ κρασί τῆς Ἀλεκάντας καὶ μὲ μουσκοκόρυθο τριμμένο· μ' αὐτὸν τὸν πολὺ γουστερὸ κιμά, καὶ μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς

σωλήνα μαλαματένιου, λένε, πῶς ὁ ἀθάνατος μουσικός, πολὺ πιθήδεια παραγιόμιζε, μὲ τὰ παχουλά του χερῶνα, φαρδιά μακαρόνια. Ὑστερα τὰ ξανάβαζε μέσα σὲ μιὰν ἀσημένια κατσαρόλα, καὶ τᾶφινε νὰ σιγοψηθοῦνε, ἀπάνου κάτου, μισὴ ὥρα, καὶ ὕστερα τὰ περιέχυνε μὲ βούτυρο καὶ τυρὶ τριμμένο, καὶ λένε πῶς ὅσοι τρώγανε ἀπὸ δαῦτα, γλύφανε καὶ τὰ δάχτυλά τους.

Εἶναι πολὺ εὐκολὸ νὰ δοκιμάσουνε, οἱ καλὲς φιληνάδες μας, ἂν τὰ χρονικά μᾶς λένε τὴν ἀλήθεια, για τὴ νοστιμάδα τῶν μακαρονιῶν τοῦ Ροσσίνη.

Μποροῦνε νομίζω νὰντικαταστήσουνε τὴν ἀσημένια κατσαρόλα μὲ μιὰ χάλκινη καὶ τὸ κρασί τῆς Ἀλεκάντας, μὲ τὸ περιφρημα ἄσπρη κρασί τῆς Σαντορίνης μας.

Καὶ καλὴ ὄρεξι!

Πρόθυμη

ANNA K. ZENOY

ΤΟΥ ΕΒΡΙΠΙΔΗ Ο ΚΥΚΛΩΠΑΣ

[Ἡ ἀρχὴ τοῦ στοῦ περασμένο φύλλου.]

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Τί τρέχει, ὀρέ; Στάσου, ὀρέ, νὰ δῶ. Ὀρέ, τί κάθεστε; Μωρέ, τί στὰ τραγούδια μου τὸ ρήξατε; Ἐδῶ δὲν ἔχει Βάκχους, τοῦμπανα ἐδῶ δὲν ἔχει καὶ ζουρνὰ καὶ ντέρια. Πῶς πᾶνε, λέω ἐγὼ, μέσ' στὴ σπηλιὰ τ' ἀρνὶά μου τὰ μικρούλια; Τρέχουνε τώρα μὲ τίς μάννες καὶ βυζαίνου; Μὰ ἀρμίζατε τίς προβατίνες πρῶτα καὶ γιομίζατε τὰ τυροβόλια τὰ πλεχτά; Τί λέτε, ὀρέ; πῶς δὲ μιλάτε, ὀρέ; Στυλιάρη ποῦ σὰς λείπει!.. Βρέ, τί τῆρατε χάμου; Ἀπάνου τὰ κεφάλια!

ΧΟΡΟΣ

Νὰ, ἀρέντη, βλέπω ἀπάνου, μὰ τὸ νὰί. Νὰ, ἐκεῖ καὶ ἡ Πούλια, νὰ καὶ τὸ Φεγγάρι...

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Κι' εἶναι εἰτοιμα ὅλα νὰ κατήσω;

ΧΟΡΟΣ

Ὅλα τους εἰτοιμα. Παρὰ τὸν καταπιῶνα σου νὰ χαζιρέψεις.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἐτοιμες καὶ οἱ καρδάρες; Ἐξέχειλες μὲ γάλα;

ΧΟΡΟΣ

Ὀρεξὴ νᾶχεις, καὶ ἔχουμ' εἰτοιμο νὰ πιεῖς ὀλόκληρο πιθάρι.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ (ἄγρια)

Μὰ θέλω πρόβιο, θέλω βόδιο, θέλω ἀνάκατο.

ΧΟΡΟΣ

Ὀ, τι—ὄ, τι θέλεις... ἔχει νὰ καταπιεῖς καὶ ἐμένα τὸν περιδρομο.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Δὲν ἔχεις ὀβό ἐσύ, τί νὰ σὲ βλέπω μοναχὰ μου φέρεις ἀναγούλα... Μὰ στάσου! Τί νὰί ἀφτό τ' ἀσκέρι στὸ μαντρί κοντά; Φαίνεται κλέφτες σὰ

νὰ πλάκωσαν ἢ ρουσετλήδες. Τί βλέπω μὲ σκοινιά τ' ἀρνὶά μου ἐδῶ ἔξω ἀπ' τὴ σπηλιὰ δεμένα, λογῆς λογῆς καλάθια βλέπω μὲ τυρὶ, (ἔρχεται ὁ Σιληνός) καὶ νὰ καὶ ὁ γέρο-Σιληνός μὲ τὴ φαλάκρα του πρησμένη ἀπὸ στυλιάρη.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ὀχρῶ! Μὲ σάπισαν στὸ ξύλο, πῶς νὰ ρέψω ὁ μάθρος!

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Τί ἔπαθες, βέ γέρο; Πιός, λέγε, σοῦ κοπάνισε τὴν κούτρα;

ΣΙΛΗΝΟΣ

Νὰ, Κύκλωπά μου, ἀφτόι, ἀφτόι, γιατί δὲν ἔφινε νὰ σὲ γυμνώσουν.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Καλά, δὲν ἔξεραν πῶς εἶμαι ἐγὼ θεός τοῦ Ποσειδῶνα θρέμμα;

ΣΙΛΗΝΟΣ

Τοὺς τόπα γῶ, τοὺς τόπα, μὰ ποῦ νὰ μ' ἀκούσουν! μὲν ἀρπαζαν τυρὶ, μὲν ζήθρες, σοῦφρωναν τ' ἀρνὶά, καὶ λέγανε πῶς θὰ σοῦ μπιζέουν μέσ' στὸν ἀφρό ἐναν παλούκαρο ὡς τρεῖς πᾶχες, καὶ θὰ σοῦ φᾶν τὰ σπλάχνα κοκορέτσι. Κι' ἔπειτα λέγανε πῶς μὲ τὸ βούρδουλα θὰ σοῦ σαπίσουν τὰ καπούλια, καὶ θὰ σὲ δέσουν κάπου νὰ γυρίζεις τὸ μαγγανοπήγαδο.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἄ ἔτσι; Τότε σῦρε ν' ἀκονίσεις τὰ μαχαίρια καὶ βάλε στὴ φωτιὰ ἓνα φόρτωμα πριναρία, τί θὰν τοὺς σφάζω ἐφτός καὶ θὰν τους φάω ἔτσι ἀπ' τὰ κάρβουνα ζεστοὺς ζεστοὺς σὰν κάστανα, καὶ ἄλλους θὰ βράσω στὸ τσουκάλι καὶ θὰ τοὺς τὸ ρουφεξῶ τὸ ζουμί τους. Γιατί βαρέθηκα πιά κιόλας τὸ κυνήγι, τοὺς λαγούς καὶ τὰ ζαρκάδια, καὶ ἔτσι ἀποθύμησα μιὰ στάλα κριάς ἀθρώπινο.